

A délvidéki magyarok regionális tudata

- kutatási eredmények -

A kutatás szereplői: a vajdasági magyar lakosság médiafogyasztási szokásairól és igényeiről szóló felmérést a **Magyar Nemzeti Tanács megbízásából** készítettük. Az adatok begyűjtését a szabadkai **Magyarságkutató Tudományos Társaság** kérdezőbiztosai végezték el.

A kutatás célja: a vajdasági magyar felnőtt lakosság **tájékozódási állapotvizsgálata, regionális tudata és igényeinek felmérése.**

A kutatás módszertana: A kiválasztott magyarlakta településeken a reprezentatív szociológiai felmérés elvégzése **kérdőíves survey-módszerrel** történt, a vajdasági magyar felnőtt lakosok (18-70 évesek) körében. Az adatfelvétel 2007. február végén és március elején zajlott, kvótás mintavétel alapján. A kutatásban 1417 lekérdezett alany volt. A válaszadás **névtelenül** történt és az adatokat SPSS-programban dolgoztuk fel.

Hipotézis: A vajdasági magyarok regionális tudata komplex kategóriaként kezelendő. A térség multi-etnikus, multikonfessionális, sőt egy évszázad alatt többszörösen le-fel tolódtak az államhatárok, különböző hatósági előírásokkal szabdalták át a kistérségeket. Az őslakosság gyakori tömeges ki- és betelepítések, migrációk mellett őrizte meg életszokásait, nyelvét és sajátos regionális tudatát. A térségben a regionális tudat többsíkú – kiindul a településből, ahol született vagy él a személy és addig terjed, ameddig

életvitelszerűen mozog (dolgozik, utazik) az egyén és tevékenykednek a családtagok. A regionális tudat mutatói a tanulmányban: (1) az anyanyelv-használati szokások, (2) az önbesorolás az egyes térséghez tartozásról, valamint (3) a tájékozódási elvárások területi dimenziói.

1. Nyelvhasználat

A vajdasági magyarok tudatának elemzéséhez fontosnak tartom kimutatni nyelvhasználati szokásaikat.

A válaszadók a magyar nyelvet (persze mint anyanyelvüket) gyakorlatilag mindig, szűkebb családjuk körében és majdnem ugyanolyan gyakran a tágabb rokonság jelenlétében is használják. Látszik a szomszédokkal való gyakori magyar nyelvű kommunikáción, hogy tulajdonképpen magyarlakta települések szerepeltek a mintában. Hivatalos intézményekben már jóval kevesebben tudnak időről időre, vagy ritkán anyanyelvükön intézkedni. Ami még aggasztóbb, hogy a magyarok nyilvános helyeken sem igen szólalnak meg anyanyelvükön; a válaszadók mindössze 1/3-a beszél gyakran anyanyelvén az utcán vagy nyilvános helyen, a nem egész 1/3 pedig csak időről időre.

A magyar nyelvhasználat az egyes helyszínhez tartozáskor (válaszok középértéke szerint, ahol 1 = szinte soha; 5 = mindig), tehát dominál a szűkebb családban (élettárs, gyermek), majd tágabb családban (ro-

1. táblázat: A nyelvhasználatról helyszínek szerint

Milyen mértékben használja a magyar nyelvet a felsorolt helyszíneken?		szinte soha	ritkán	időről időre	gyakran	mindig	Összesen
Helyszínek	szűkebb családjában (élettárs, gyermek)	3	8	18	52	1319	1400
	tágabb családjában (rokonság)	1	18	37	165	1181	1402
	szomszédjai körében	18	36	135	368	838	1395
	szülőföldjén, hivatalos intézményekben	128	286	423	353	206	1396
	Szülőhelyén nyilvános helyeken	50	144	351	447	401	1393
	Vajdaság egészében/hivatalos intézményekben	226	458	430	182	96	1392
	Vajdaság egészében/nyilvános helyeken	115	331	406	285	256	1393

konság), aztán szomszédok körében. Ezeken a helyeken 4-es fölött van a válaszok középértéke, míg harmas fölött értékelték a magyar nyelvhasználatot nyilvános helyeken, vagy hivatalos intézményekben a településen, ahol élnek. Vajdaság egészében/hivatalos intézményekben a magyar nyelvhasználat csak 2,61 középjegyet érdemelt ki.

2. Regionális tudatszint a vajdasági magyaroknál

A kérdőívünk egyik fejezete a vajdasági magyarok regionális tudatát firtatta, azért, hogy érzékelhessük a médiumok szerepét és tematikus behatárolhatóságát. Egyrészt fontos tudni, mely térség a vajdasági magyarság életterülete, hol keresi boldogulását, jövőjét, hiszen ezek azok a régiók, amelyekről tudósítani kell a médiának.

A válaszadók majdnem 65%-a biztosított bennünket nagyon erős ragaszkodásáról ahhoz a településhez, ahol született. Még 15%-uk vallott erős kötődéséről, ami azt jelenti, hogy a vajdasági magyarok 80%-ának nagyon fontos a szülőhelye.

2. táblázat: A lokálpatriotizmus – szülőhelyhez való tartozás

A településhez tartozónak érzem magam, ahol születtem	Gyakoriság	Százalék
Egyáltalán nem – 1	56	4,1
Nem igen – 2	57	4,2
Válaszok Közepesen – 3	158	11,6
Erősen – 4	208	15,2
Nagyon erősen – 5	885	64,9
Összesen	1364	100,0

A szülőhelyhez való ragaszkodás mellett a válaszadók több mint hatvan százaléka élettérként a kisorégióhoz is szervesen csatlakozik. Valójában a vajdasági magyarok több mint 80%-a erősen kötődik a kisorégióhoz, ahol él. Ez megmagyarázza azt a tényt, hogy a médiában, főleg a sajtóban a helyi híreket keresik.

3. táblázat: Regionális tudat

A kisorégióhoz tartozónak érzem magam, ahol élek	Gyakoriság	Százalék
Egyáltalán nem – 1	32	2,3
Nem igen – 2	39	2,8
Válaszok Közepesen – 3	170	12,4
Erősen – 4	298	21,8
Nagyon erősen – 5	831	60,6
Összesen	1371	100,0

A vajdasági tartományhoz tartozás megélése a legerősebb. A válaszadók több mint 70%-a nagyon erősen kötődik ehhez a területhez, de az erősen kötődők is még majdnem 18%-ot tesznek ki. A Vajdaság nem csak szülőhely, de legtöbbször munkaes élettér is.

4. táblázat: Vajdasági tudat

Vajdasághoz tartozónak érzem magam	Gyakoriság	Százalék
Egyáltalán nem – 1	9	0,7
Nem igen – 2	30	2,2
Válaszok Közepesen – 3	112	8,1
Erősen – 4	246	17,8
Nagyon erősen – 5	985	71,3
Összesen	1382	100,0

A tartomány státusa körüli politikai vita immár két évtizede tart Szerbiában. Legtöbb felnőtt vajdasági sajtót bőven érezte a tartomány valós autonómiájának az elvesztését, az ebből adódó hátrányokat, még a balkáni háborúk előtt. Jelenleg a Kosovo leszakadása körüli huzavona érezhetően előtérbe fogja tolni az északi tartomány helyzete körüli kérdéseket is. Ez a tény is növeli a régió lakosságának ragaszkodását a Vajdasághoz. Szerbiának mint országnak vagy szülőföldnek a megélése gyenge, hiszen a vajdasági magyaroknak mindössze 24%-a beszél erős kötődésről, 28%-uk közepesen ragaszkodik az országhoz. A válaszadóknak majdnem a fele (47%-a) nem tartja magát Szerbiához tartozónak!

5. táblázat: A Szerbiához tartozás tudata

Szerbiához tartozónak érzem magam	Gyakoriság	Százalék
Egyáltalán nem – 1	348	25,7
Nem igen – 2	292	21,5
Válaszok Közepesen – 3	380	28,0
Erősen – 4	173	12,8
Nagyon erősen – 5	163	12,0
Összesen	1356	100,0

Az anyaországhoz való tartozás érzése még gyengébb. A vajdasági magyarok 67%-a egyáltalán nem, vagy nemigen tartja magát Magyarországhoz tartozónak. 18%-uk közepesen viszonyul az anyaországhoz, és mindössze 14,7%-uk beszélt valamilyen odatartozásról.

6. táblázat: Az anyaországához tartozás megélése a Vajdaságban

Magyarországához tartozónak érzem magam	Gyakoriság	Százalék
Egyáltalán nem – 1	665	49,1
Nem igen – 2	242	17,9
Válaszok Közepesen – 3	249	18,4
Erősen – 4	101	7,5
Nagyon erősen – 5	98	7,2
Összesen	1355	100,0

Vajon az egyetemes magyarsághoz való tartozást is így élék meg a vajdasági magyarok, vagy csak az országot utasítják el?

Közép-Kelet-Európa megélése szintén negatív tendenciát mutat, de nem olyan erősen, mint Magyarország irányába. A kutatók szándékosan nem a Kárpát-medence fogalmát, hanem az EU régió nevét használták. A Kelet-Közép-Európa tartozás esetében a válaszadók 47%-a nemmel voksolt, majdnem 30%-uk bizonytalan, míg több mint 33%-uk ehhez az európai térséghez sorolja magát.

9. táblázat: Regionális tudatformák a vajdasági magyaroknál

Térség neve, ahova tartozom	1 - egyáltalán nem	2	3 - közepesen	4	5 - nagyon erősen	Összes válaszadó
A település, ahol születtem	56	57	158	208	885	1364
A kistérség, ahol élek	32	39	170	299	831	1371
Vajdaság	9	30	112	246	985	1382
Szerbia	348	292	380	173	163	1356
Magyarország	665	242	249	101	98	1355
Kelet-Közép-Európa	420	222	402	187	116	1347
Európa	273	164	323	249	351	1360

tosodott perspektívaként a vajdasági magyarokban. Ezek után az Európához tartozást firtattuk, ahol az önbesorolás alapján a vajdasági magyarok előnyösebb választ adtak, mint Közép-Kelet-Európa esetében. Az európaiság pozitív megélést hordozza a válaszadók 44%-a, míg bizonytalan és a közepes rangsorolás mellett döntött 23,8%-uk. Mindössze 32%-uk nem tartja magát Európához tartozónak. Az utóbbiak remélik Szerbia gyors EU csatlakozását.

8. táblázat: Az európaiság megélése

Európához tartozónak érzem magam	Gyakoriság	Százalék
Egyáltalán nem – 1	273	20,1
Nem igen – 2	164	12,1
Válaszok Közepesen – 3	323	23,8
Erősen – 4	249	18,3
Nagyon erősen – 5	351	25,8
Összesen	1360	100,0

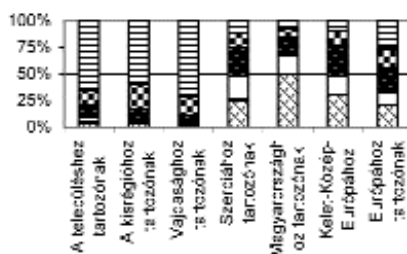
Az összesített táblázat megmutatja, hogy a vajdasági magyarok regionális tudatukban elsősorban vajdaságinak érzik magukat, majd ahhoz a kistérséghez

7. táblázat: Kelet-Közép Európához tartozók

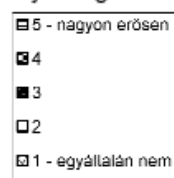
Kelet-Közép-Európához tartozónak érzem magam	Gyakoriság	Százalék
Egyáltalán nem – 1	420	31,2
Nem igen – 2	222	16,5
Válaszok Közepesen – 3	402	29,8
Erősen – 4	187	13,9
Nagyon erősen – 5	116	8,6
Összesen	1347	100,0

Kelet-Közép-Európának mint régióknak a megélése nem tudatos a vajdaságiak többségében, hiszen a schengeni határ itt húzódik közvetlenül a fejünk fölött. A szomszédos magyarországi megyékkel és kistérségekkel a kapcsolat még gyenge, és nem tuda-

Ön melyik térséghez tartozónak érzi magát?

1. ábra: Regionális tudatszintek a Vajdaságban

ragaszkodnak, ahol élnek, végül ahhoz a településhez, ahol születtek.

Negatív viszonyulást tanúsítanak Magyarország, Kelet-Közép-Európa és Szerbia esetében. Ennek az okát keresve más kutatási források után kell nézni.

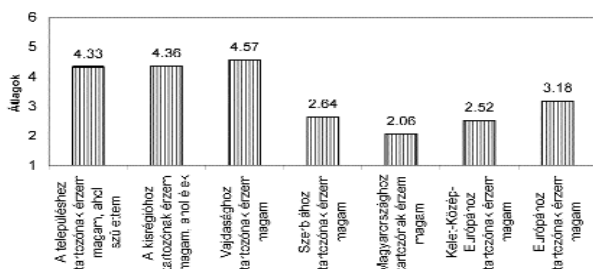
Ha a regionális tudatot az egyes térségek iránt való ragaszkodás átlagértéke szerint (ahol 1 – egyáltalán nem; 5 – nagyon erősen) soroljuk fel, a kimutatás a következő:

10. táblázat: A regionális tudatszint átlaga egyes térségek esetében

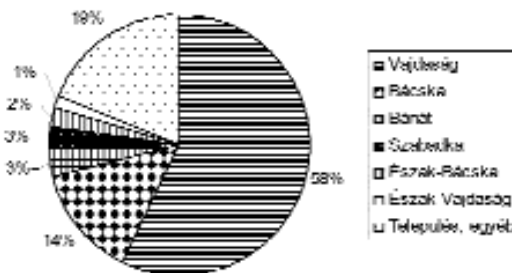
Sorszám	Az egyes térségekhez tartozó válaszok középértéke	Átlag
1.	Vajdasághoz tartozónak érzem magam	4,57
2.	A kisrégióhoz tartozónak érzem magam, ahol élek	4,36
3.	A településhez tartozónak érzem magam, ahol születtem	4,33
4.	Európához tartozónak érzem magam	3,18
5.	Szerbiához tartozónak érzem magam	2,64
6.	Kelet-Közép-Európához tartozónak érzem magam	2,52
7.	Magyarországhoz tartozónak érzem magam	2,06

A vajdasági magyarok legkevésbé Magyarországhoz tartozónak érzik magukat, de a kelet-közép-európai tudatuk is gyenge. A kettős állampolgárság kérésének a sikertelensége, az anyaországhoz való viszonylag gyenge kötődés okozhatja ezeknek az álláspontoknak a kialakulását. Szerbia államiságának a bizonytalansága, a régi Jugoszlávia szétesése után, hozzájárult a válaszadók „távolodásához” ettől az országtól is.

A válaszok átlagértéke
(1 - egyáltalán nem, 5 - nagyon erősen)

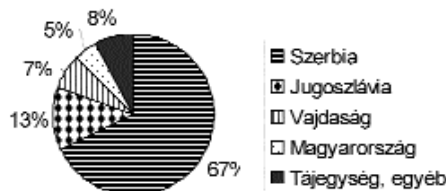
Mi...ában sem Magyarország, sem pedig Szerbia nem jelenik meg fontos térségként, nézzük, mit tartanak hazájuknak. A szülőföld és a haza megélése külön kérdéscsoport volt.

3. ábra: a szülőföld megélése (értékek kikerekítve)

A szülőföld megéléseben a vajdasági magyarok többsége a Vajdaságot említi (57,3 %). Utána következnek azok, akik Bácskát vagy Bánátot, Észak-Bácskát vagy Észak-Vajdaságot mint régiót választják (körülbelül 22%), pedig ilyen adminisztratív területi egységek hivatalosan nem is léteznek. Viszonylag sok vajdasági szülőföldjeként azt a települést jelöli meg, ahol született.

A haza megélése főleg az állampolgársági státus-hoz kötődik. A válaszadók 67,8%-a Szerbiát választja, de 12,6%-uk még mindig Jugoszláviát, 6,9%-uk a Vajdaságot és 4,8%-uk Magyarországot.

4. ábra: A haza megélése (az értékek kikerekítve)

A válaszadók szülőföldjüként régióban gondolkodnak, főleg szülőhelyük és életterük identifikálódik benne, míg a haza fogalmának értelmezésekor, legtöbbször állampolgársági státusuktól függően, országban gondolkodnak.

3. Tájékozódási elvárások a térségben

Mindezek után elemezzük a vajdasági magyarok elvárásait a médiaházak szerveződése kapcsán.

11. táblázat: Egységes vajdasági médiaház működtetésének szükségessége

A megkérdezettek 68,2%-a érdekelt abban, hogy egy egységes vajdasági magyar médiaház működjön (mindössze 9%-a ellenezne egy egységes vajdasági magyar médiahálózatot). Hogy ezt az álláspontot a racionalitása miatt tartják-e indokoltnak, vagy valójában egy egységes magyar médiahálózatra gondolnak, amelyben benne lenne akár tartományi szintű, de helyi érdekeltégű média is, valójában nem kérdeztük meg. Mégis azt tartom valószínűnek, hogy a térség magyarsága szeretne minőséges, időszerű és objektív tájékozódást, indokoltnak tartja a magyar média közösségmegtartó szerepét, szeretne sok helyi hírhez jutni, de önmagáról is eljuttatni információt az egész Vajdaság területén élő magyarokhoz.

Vajon ugyanolyan erősen érdekeltek a magyarok egy egységes Kárpát-medencei médiaház vagy hálózat működtetésében is?

12. táblázat: Egy Kárpát-medencei magyar médiaház működtetésének szükségessége

Mennyire érdekelné Önt egy egységes Kárpát-medencei médiaház működtetése?		Gyakoriság	Százalék
Válaszok	Egyáltalán nem - 1	122	8,8
	Nem igen - 2	141	10,0
	Közepesen - 3	374	26,4
	Erősen - 4	229	16,2
	Nagyon erősen - 5	504	35,8
	Összesen	1370	96,7
Nem válaszolt		47	3,3
Összesen		1417	100,0

A vajdasági magyarok többsége (51,8%-a) érdekelt egy egységes Kárpát-medencei médiaház létrehozatalában. A közepesen érdekelték száma is nagy: 26,4%, és azok, akik ezt ellenzik, kisebbségben vannak (18,6%). A térségben élő magyarok tehát szeretnék híreket kapni és küldeni az anyaország és a többi határon túli régió felé. Számukra egy magyar médiahálózat létrejötte nem az egypártiságot, vagy egyszólamúságot jelenti, hanem a zökkenőmentes

kapcsolatteremtést, a határon átnyúló kommunikációt.

Összefoglalt tanulságok:

A vajdasági magyarság jelenlegi **nyelvhasználati szokásai:**

A magyarok anyanyelvüket gyakorlatilag mindig, szűkebb családjuk körében és majdnem ugyanolyan gyakran a tágabb rokonság jelenlétében is használják. A szomszédokkal való gyakori magyar nyelvű kommunikáció tulajdonképpen magyarulta településekre jellemző. Hivatalos intézményekben jóval kevesebben tudnak időről időre, vagy ritkán anyanyelvükön intézkedni. Ami még aggasztóbb, hogy a magyarok nyilvános helyeken sem igen szólnak meg anyanyelvükön; a válaszadók mindössze 1/3-a beszél gyakran anyanyelvén az utcán vagy nyilvános helyen, a nem egész 1/3 pedig csak időről-időre.

A vajdasági magyarság jelenlegi **regionális tudatának jellemzői:**

- Vajdaságban erős regionális tudat él. Úgy tekinthetünk a Vajdaság-identitás fogalmára, mint jelentős, erős integratív és fejlődési potenciálra.

- A magyarok regionális tudata összetett kategória, sőt többsíkú – kiindul a településből, ahol született, vagy él a személy és addig terjed, ameddig életvitelszerűen mozog (dolgozik, utazik) az egyén és tevékenykednek a családtagok, ez pedig Vajdaság tartomány területe.

- Regionális tudatában a térség magyar lakossága elsősorban vajdaságinak érzi magát, majd ahhoz a kisrégióhoz ragaszkodik, ahol él, végül ahhoz a településhez, ahol született. Önbesorolás esetén, az egyes térséghez való tartozás kapcsán, negatívan viszonyul Magyarország, Kelet-Közép-Európa és Szerbia iránt.

3. A Vajdaságban szükség van egy **új médiafejlesztő stratégia** kiépítésére, hiszen a tömegtájékoztató eszközök új társadalmi helyzetben új funkciókkal is felruházhatók:

- A tömegtájékoztató eszközök gyors és hatékony kommunikációkapcsolatot teremthetnek, amivel közösségfejlesztő feladatuknak is eleget tehetnek;

- A megkérdezettek 68,2%-a érdekelt abban, hogy egy egységes (nem egyszólamú!) vajdasági magyar médiahálózat működjön (mindössze 9% ellenezné ugyanezt);